

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 380

Unia Europejska w 10 lat po największym rozszerzeniu

Redaktorzy naukowi
Ewa Pancer-Cybulska
Ewa Szostak

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2015

Redaktor Wydawnictwa: Teresa Zielińska
Redaktor techniczny i korektor: Barbara Łopusiewicz
Łamanie: Adam Dębski
Projekt okładki: Beata Dębska

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się
na stronach internetowych Wydawnictwa
www.pracnaukowe.ue.wroc.pl
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2015

ISSN 1899-3192
ISBN 978-83-7695-439-4

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk i oprawa:
EXPOL, P. Rybiński, J. Dąbek, sp.j.
ul. Brzeska 4, 87-800 Włocławek

Spis treści

Wstęp.....	11
------------	----

Część 1. Procesy rozwojowe krajów i regionów Europy – konwergencja czy dywergencja?

Jan Borowiec: Konwergencja regionalna w Unii Europejskiej.....	15
Leszek Cybulski: Dywergencja rozwoju regionalnego w krajach UE po 2000 roku a polityka spójności.....	26
Zofia Hasińska: Regionalne zróżnicowanie zmian zatrudnienia w Polsce w okresie integracji europejskiej	39
Jarosław M. Nazarczuk: Kryzys gospodarczy a zróżnicowanie regionalne w UE.....	50
Pasquale Tridico: Ten years after the accession of Central and Eastern Europe countries in the EU: evaluation in comparison to the transition in former Soviet Republic.....	60
Zhanna Tsaurkubule, Alevtina Vishnevskaja: Some aspects of economic development of the Latvian market during 10 years of its membership in the European Union.....	82
Dilara Usmanova: Enhancement of the methodological and systematic founda- tion for monitoring socio-economic developments in Latvian regions..	94
Agnieszka Wojewódzka-Wiewiórska: Zmiany poziomu rozwoju społecz- no-ekonomicznego powiatów w Polsce a pozyskiwanie środków z UE....	102

Część 2. Polityka spójności społecznej, gospodarczej i terytorialnej jako narzędzie rozwoju Unii Europejskiej

Wojciech Bożek: Znaczenie i wysokość środków pochodzących z budżetu Unii Europejskiej jako kategorii środków publicznych.....	117
Krystian Heffner, Piotr Gibas: Polityka spójności UE a obszary funkcyjnal- ne centrów regionalnych w Polsce.....	127
Natalia Konopińska: Polityka spójności a obszary górskie na przykładzie programu „Alpine Space”.....	139
Joanna Kudelko: Nowy model europejskiej polityki spójności i jego możli- we konsekwencje dla rozwoju społeczno-gospodarczego w Polsce.....	150
Marek Pieniążek, Dominika Rogalińska: Statystyka publiczna w procesie monitorowania wymiaru terytorialnego polityki spójności	158

Magdalena Pronobis: Fundusze strukturalne w roli kapitału wysokiego ryzyka: skala i przesłanki interwencji.....	166
--	-----

Część 3. Beneficjenci polityki spójności

Adam A. Ambroziak: Prawne i ekonomiczne aspekty pomocy regionalnej w Polsce po akcesji do UE.....	177
Maria Bucka: Rozwój małych i średnich przedsiębiorstw w okresie realizacji polityki spójności w 2007-2013	189
Barbara Kryk: Rozwój przedsiębiorczości kobiet w Polsce jako wyraz realizacji unijnej polityki równości	197
Paweł Mańczyk: Opodatkowanie pomocy finansowej z Funduszu Spójności	207
Beata Skubiak: Czy fundusze strukturalne rozwijają województwo zachodniopomorskie?.....	215
Justyna Socińska: Rola i znaczenie Programu Leader w rozwoju obszarów wiejskich w latach 2007-2013 na przykładzie województwa opolskiego ..	225
Piotr Szamrowski, Adam Pawlewicz: Praktyczne aspekty wdrażania podejścia Leader na przykładzie Lokalnych Grup Działania i Lokalnych Grup Rybackich funkcjonujących w województwie warmińsko-mazurskim.....	233
Katarzyna Tracz-Krupa: Analiza wpływu Europejskiego Funduszu Społecznego na rozwój zasobów ludzkich w Polsce	245
Anna Tutak: Zmiany w podejściu do świadczenia usług szkoleniowych w ramach EFS w latach 2004-2013	256
Magdalena Wojarska, Izabela Zabielska: Samorząd lokalny jako beneficjent funduszy unijnych (na przykładzie gmin województwa warmińsko-mazurskiego)	266

Część 4. Wiedza i innowacje a polityka spójności Unii Europejskiej

Małgorzata Dziembala: Wspieranie inteligentnych specjalizacji regionów w Unii Europejskiej w warunkach globalizacji	279
Dorota Kwiatkowska-Ciotucha: Programy rozwojowe uczelni szansą wzbogacenia oferty i podniesienia jakości kształcenia w polskich szkołach wyższych	289
Dorota Murzyn: Innowacyjność w polityce spójności Unii Europejskiej.....	301
Aleksandra Nowakowska: Inteligentne specjalizacje regionalne – nowa idea i wyzwanie dla polityki regionalnej	310
Agata Surówka: Innowacyjność województw Polski Wschodniej na tle kraju	319

Nataliya Tyuleneva, Anastasia Lisnyak: Social and economic development of regions based on cluster programs: European and Russian experience .	327
Monika Zadrożniak: Wyrównywanie szans edukacyjnych w ramach polityki spójności jako kierunek poprawy jakości życia mieszkańców obszarów wiejskich w Polsce	334

Część 5. Problemy rozwoju regionalnego

Bernadeta Baran: Terytorialne odniesienie działań rozwojowych w Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego	345
Aranka Ignasiak-Szulc, Ireneusz Jaźwiński: Pozycja ustrojowa samorządu województwa w kontekście jego roli w polityce rozwoju w Polsce	356
Łukasz Olipra: Dostępność usług transportu lotniczego jako czynnik lokalizacji inwestycji zagranicznych na Dolnym Śląsku.....	368
Ewa Pancer-Cybulska: Europejskie Ugrupowania Współpracy Terytorialnej (EUWT) w pakiecie legislacyjnym na okres programowania 2014-2020	383
Ewa Szostak: Umowa Partnerstwa a Regionalny Program Operacyjny dla Dolnego Śląska na lata 2014-2020	394
Paweł Wacek: Rozwój gospodarczy a systemy transportowe regionów Polski.....	406
Alicja Zakrzewska-Półtorak: Wybrane aspekty rozwoju społeczno-gospodarczego i przestrzennego województwa dolnośląskiego po wejściu do Unii Europejskiej.....	416

Część 6. Rozwój społeczno-gospodarczy w Europie i problemy integracji

Iwo Augustyński: Struktura zadłużenia firm polskich na tle wybranych krajów europejskich na tle kryzysu z 2008 roku	429
Tetiana Girchenko: Formation of competitiveness of Ukrainian banks under the influence of foreign capital	443
Zbigniew Jurczyk, Barbara Majewska-Jurczyk: Model ochrony konsumentów w Unii Europejskiej	453
Danuta Kabat-Rudnicka: Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego RP w kluczowych kwestiach integracji europejskiej. Uwagi na marginesie polskiego członkostwa w Unii Europejskiej	465
Lidia Kłos: Rzeczowy wymiar polityki spójności w rozwoju branży wodno-kanalizacyjnej w Polsce	472
Zbigniew Mikołajewicz: Bezpieczeństwo energetyczne w polityce spójności Unii Europejskiej	481

Danuta Milaszewicz: Jakość rządzenia a rozwój społeczno-gospodarczy w krajach UE	491
Anna Nowak, Katarzyna Domańska: Konkurencyjność rolnictwa Polski Wschodniej w aspekcie zrównoważonego rozwoju.....	501
Zhanna Tsaurkubule: Improving social policy of Latvia as a factor of sustainable development of the state.....	510
Grażyna Węgrzyn: Zmiany strukturalne na rynku pracy – modernizacja czy stagnacja?	525

Summaries

Jan Borowiec: Regional convergence in the European Union	25
Leszek Cybulski: Divergence of regional development in the EU after 2000 and Cohesion Policy.....	38
Zofia Hasińska: Regional differentiation of changes in employment in Poland in the period of EU integration.....	49
Jarosław M. Nazarczuk: Economic crisis and regional inequalities in the European Union.....	59
Pasquale Tridico: Dziesięć lat po przystąpieniu krajów centralnej i wschodniej Europy do Unii Europejskiej: porównanie z przemianami w byłym Związku Radzieckim	81
Zhanna Tsaurkubule, Alevtina Vishnevskaja: Wybrane aspekty rozwoju ekonomicznego rynku Łotwy w ciągu dziesięciu lat jej członkostwa w Unii Europejskiej.....	93
Dilara Usmanova: Udoskonalanie metodologicznej i systematycznej organizacji monitorowania rozwoju społeczno-ekonomicznego regionów łotewskich.....	101
Agnieszka Wojewódzka-Wiewiórska: Districts changes in the socio-economic development level in Poland and obtaining EU funds.....	113
Wojciech Bożek: Significance and amount of funds from the budget of the European Union as a category of public resources.....	126
Krystian Heffner, Piotr Gibas: EU cohesion policy and functional areas of regional centres in Poland	135
Natalia Konopińska: “Alpine Space Programme” as an example of implementation of cohesion policy in mountain areas	149
Joanna Kudelko: New model of the European cohesion policy and its implications for social and economic development in Poland.....	157
Marek Pieniążek, Dominika Rogalińska: Public statistics in the process of monitoring of territorial dimension of cohesion policy.....	165
Magdalena Pronobis: Structural funds as venture capital: scale and conditions for intervention.....	174

Adam A. Ambroziak: Legal and economic aspects of regional state aid in Poland after the accession to the EU	188
Maria Bucka: Development of small and medium-sized enterprises during the implementation of cohesion policy in 2007-2013	196
Barbara Kryk: Development of women's entrepreneurship in Poland as a form of EU policy implementation of gender equality and employment ...	206
Paweł Mańczyk: Taxation of the financial assistance from the Cohesion Fund	214
Beata Skubiak: Do the structural funds develop Western Pomerania?	224
Justyna Socińska: Role and importance of Leader in the development of rural areas in 2007-2013 on the example of the Opole Voivodeship	232
Piotr Szamrowski, Adam Pawlewicz: The practical aspects of the implementation of the LEADER approach on the example of the LAGs and Fisheries Local Action Groups operating in the Warmia and Mazury Voivodeship	243
Katarzyna Tracz-Krupa: Analysis of the European Social Fund impact on the human resource development in Poland	255
Anna Tutak: Changes in approach to training programs conducted under Europejski Fundusz Społeczny fund in years 2004-2013	264
Magdalena Wojarska, Izabela Zabielska: Local government as a beneficiary of EU funds (on the example of the municipalities of the Warmia and Mazury Voivodeship)	275
Małgorzata Dziembala: Supporting of smart specialization of regions in the European Union in a globalized market	288
Dorota Kwiatkowska-Ciotucha: Development programs of universities as an opportunity for developing educational offer and improving the quality of teaching at Polish universities	300
Dorota Murzyn: Innovativeness in EU cohesion policy	309
Aleksandra Nowakowska: Regional smart specializations – a new idea and a challenge for regional policy	318
Agata Surówka: Innovativeness of Eastern Poland voivodeships compared with other regions	326
Nataliya Tyuleneva, Anastasia Lisnyak: Rozwój społeczno-gospodarczy regionów na podstawie programów klastrowych: doświadczenia Unii Europejskiej i Rosji	333
Monika Zadrożniak: Equalization of educational opportunities within the framework of cohesion policy as a way to improve the quality of life for residents of rural areas in Poland	342
Bernadeta Baran: Territorial dimension in the development strategy for the Lower Silesian Voivodeship	355

Aranka Ignasiak-Szulc, Ireneusz Jaźwiński: Legal status of voivodeship self-government in the context of its role in the development policy in Poland	367
Lukasz Olipra: Accessibility of the air transport services as a determinant of foreign investments location in Lower Silesia.....	381
Ewa Pancer-Cybulska: European Groupings of Territorial Cooperation (EGTC) in the legislative package for the 2014-2020 programming period.....	393
Ewa Szostak: Partnership Agreement and Regional Operational Program for Lower Silesia for the years 2014-2020.....	405
Paweł Wacek: Economic development and Polish transportation systems.....	415
Alicja Zakrzewska-Półtorak: Selected aspects of socio-economic and spatial development of Lower Silesian voivodeship after joining the European Union	426
Iwo Augustyński: Comparison of the debt structure of Polish companies with selected EU member countries against the background of the financial crisis from 2008.....	442
Tetiana Girchenko: Kształtowanie się konkurencyjności banków ukraińskich pod wpływem obcego kapitału.....	452
Zbigniew Jurczyk, Barbara Majewska-Jurczyk: Model of consumer protection in the European Union.....	464
Danuta Kabat-Rudnicka: Polish Constitutional Court's jurisdiction on the key issues of the European integration. Remarks on Poland's membership in the European Union.....	471
Lidia Kłos: Material dimension of cohesion policy in the development of the water-sewage industry in Poland.....	480
Zbigniew Mikołajewicz: Energy security in the cohesion policy of the European Union.....	490
Danuta Miłaszewicz: Governance quality vs. socio-economic development in the European Union.....	500
Anna Nowak, Katarzyna Domańska: Sustainable development approach in agriculture competitiveness of Eastern Poland	509
Zhanna Tsaurkubule: Poprawa polityki społecznej Łotwy jako czynnik zrównoważonego rozwoju państwa.....	524
Grażyna Węgrzyn: Structural changes in the labour market – modernisation or stagnation?.....	534

Jan Borowiec

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

KONWERGENCJA REGIONALNA W UNII EUROPEJSKIEJ

Streszczenie: Celem artykułu jest przedstawienie procesów konwergencji regionalnej w UE w latach 2000-2011 oraz ich ocena z punktu widzenia zmniejszania dysproporcji w poziomach rozwoju różnych regionów. W badaniach zastosowano analizę porównawczą krajowego i regionalnego PKB *per capita* z wykorzystaniem różnych metod statystycznych – statystyki opisowej, analizy dynamiki zjawisk oraz analizy korelacji. Badania potwierdzają występowanie konwergencji regionalnej w UE. Istnieje ujemna korelacja między początkowym poziomem PKB *per capita* a tempem jego wzrostu w państwach członkowskich. W rezultacie zmniejszyły się dysproporcje w poziomie regionalnego PKB *per capita*, zwłaszcza między regionami najsłabiej i najsilniej rozwiniętymi. Procesy konwergencji regionalnej nie wystąpiły jednak we wszystkich regionach słabiej rozwiniętych ani w regionach przejściowych.

Słowa kluczowe: konwergencja regionalna, polityka spójności, Unia Europejska.

DOI: 10.15611/pn.2015.380.01

1. Wstęp

Przedmiotem badań jest beta-konwergencja, rozumiana jako zbliżanie się poziomów PKB *per capita* różnych regionów Unii Europejskiej. Pojęcie to jest bezpośrednio związane z neoklasyczną teorią wzrostu gospodarczego, zakładającą, że wraz z akumulacją kapitału zmniejsza się krańcowa produktywność kapitału [Solow 1956]. W rezultacie stopa wzrostu PKB *per capita* regionów słabiej rozwiniętych powinna być wyższa od stopy wzrostu PKB *per capita* regionów lepiej rozwiniętych, co będzie prowadziło do wyrównywania się poziomów ich rozwoju. Miarą konwergencji jest negatywna korelacja między tempem wzrostu a początkowym poziomem PKB *per capita* (por.: [Barro, Sala-i-Martin 1992; Sala-i-Martin 1996; Mankiw i in. 1992]).

Celem artykułu jest przedstawienie procesów konwergencji regionalnej w UE oraz ich ocena z punktu widzenia głównego celu polityki spójności – „zmniejszenia dysproporcji w poziomach rozwoju różnych regionów” (art. 174 TFUE) [Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej 2012]. Do osiągnięcia tego celu zastosowano analizę porównawczą krajowego i regionalnego PKB *per capita* z wykorzystaniem

różnych metod statystycznych – statystyki opisowej, analizy dynamiki zjawisk oraz analizy korelacji. Poziom PKB *per capita* jest określony według standardu siły nabywczej (SSN) w procentach średniej unijnej. Badania dotyczą okresu 2000-2013 w odniesieniu do analizy krajowego PKB *per capita* oraz okresu 2000-2011 w odniesieniu do analizy regionalnego PKB *per capita*. Źródłem danych statystycznych jest Eurostat oraz baza danych makroekonomicznych AMECO Komisji Europejskiej.

2. Analiza krajowego PKB *per capita*

Przedmiotami analizy są: średnioroczne tempo wzrostu PKB *per capita* w państwach członkowskich, poziom krajowego PKB *per capita* (w procentach średniej unijnej) oraz korelacja między tempem jego wzrostu a jego początkowym poziomem.

Dane dotyczące poziomu PKB *per capita* w państwach członkowskich oraz jego dynamiki zawiera tabela 1. Państwa te zostały sklasyfikowane na podstawie początkowego poziomu ich PKB *per capita*, tj. na podstawie jego poziomu w 2000 r. Częściowo nawiązując do kategorii regionów określonych przepisami ogólnymi dotyczącymi polityki spójności na lata 2014-2020, wyodrębniono trzy grupy krajów: kraje lepiej rozwinięte, kraje przejściowe i kraje słabiej rozwinięte [Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2013]. PKB *per capita* w pierwszej grupie wynosi co najmniej 100% średniej unijnej, w grupie drugiej plasuje się w granicach 75-99% średniej unijnej, a w grupie trzeciej poniżej 75% średniej unijnej.

Procesy konwergencji występują, jeżeli tempo wzrostu PKB *per capita* w krajach słabiej rozwiniętych i przejściowych jest wyższe od średniej unijnej, natomiast w krajach lepiej rozwiniętych – niższe, a także gdy poprawia się względny poziom PKB *per capita* w krajach słabiej rozwiniętych i przejściowych oraz pogarsza się jego poziom w krajach lepiej rozwiniętych. Z tabeli 1 wynika, że zmiany tych wskaźników sprzyjały zmniejszaniu różnic w poziomie PKB *per capita* między krajami słabiej i lepiej rozwiniętymi. Procesy konwergencji nie wystąpiły jednak w większości krajów przejściowych, w tym w Grecji, Hiszpanii i Portugalii.

Miarą siły konwergencji jest ujemna korelacja między stopą wzrostu realnego PKB *per capita* a jego początkowym poziomem. Z przedstawionych w tabeli 2 wyników badań dotyczących korelacji tych wskaźników wynika, że w latach 2000-2013 zmniejszyły się różnice w poziomie PKB *per capita* wewnątrz Unii.

Tabela 1. Tempo wzrostu realnego PKB i poziom PKB *per capita* w UE

Kraje	Roczne tempo wzrostu PKB <i>per capita</i>			PKB <i>per capita</i> (SSN, UE28=100)				
	2001-2007	2008-2013	2001-2013	2000	2007	2009	2011	2013
UE28	1,9	-0,6(a)	0,9(b)	100	100	100	100	100
Kraje lepiej rozwinięte								
Luksemburg	2,7	-2,1	0,5	244	274	252	265	263
Niderlandy	1,6	-0,7	0,5	134	132	132	129	126
Austria	1,7	0,3(a)	1,0(b)	132	123	125	128	130
Irlandia	2,4	-2,3(a)	0,5(b)	131	146	128	128	129
Dania	1,3	-1,1	0,1	131	122	123	125	126
Szwecja	2,5	0,1	1,4	127	125	120	125	126
Belgia	1,4	-0,4	0,6	126	116	118	120	119
Zjednoczone Królestwo	2,4	-1,1	0,8	120	118	112	105	107
Niemcy	1,4	0,8	1,1	117	115	115	123	123
Włochy	0,7	-1,9	-0,5	117	104	104	101	99
Finlandia	2,9	-1,3	0,9	117	117	114	115	113
Francja	1,1	-0,4	0,4	115	107	109	109	108
Średnia ważona	1,5	-0,5	0,6	119	114	113	113	113
Kraje przejściowe								
Hiszpania	1,8	-1,4	0,3	97	104	103	96	95
Cypr	2,1	-2,7	-0,1	87	94	100	93	80
Malta	1,3	1,0	1,1	86	78	84	86	87
Grecja	3,6	-4,4(a)	0,2(b)	84	90	95	81	72
Portugalia	0,6	-1,0	-0,1	81	78	80	77	75
Słowenia	4,0	-1,9	1,4	80	88	86	84	82
Średnia ważona	2,0	-1,8	0,3	91	97	98	90	85
Kraje słabiej rozwinięte								
Czechy	4,4	-0,2	2,3	71	82	82	81	80
Węgry	3,4	-0,4	1,6	54	61	65	67	67
Słowacja	5,9	2,1	4,1	50	68	72	75	76
Chorwacja	4,6	-1,6	1,7	50	62	63	60	61
Polska	4,0	3,6	3,8	48	54	60	65	68
Estonia	7,0	-0,6	3,5	45	70	64	69	72
Litwa	8,1	2,1	5,3	39	62	58	67	74
Łotwa	8,6	-0,1	4,6	36	57	54	60	70
Bułgaria	6,0	1,8	4,1	28	40	44	46	48
Rumunia	6,4	1,5(a)	4,3(b)	26	41	50	51	52
Średnia ważona	5,0	1,8	3,6	44	55	60	63	65

Legenda: (a) – lata 2007-2012; (b) – lata 2001-2012; PKB – produkt krajowy brutto (w cenach z 2005 r.); SSN – standard siły nabywczej; komórki cieniowane – zmiany tempa wzrostu i poziomu PKB *per capita* sprzyjające procesom konwergencji.

Źródło: [Eurostat 10.04.2014; Ameco 25.02.2014].

Tabela 2. Korelacja między tempem wzrostu PKB *per capita* a początkowym poziomem PKB *per capita* w UE

Miary dyspersji i korelacji	2000-2007	2008-2013	2000-2013
Odchylenie standardowe tempa wzrostu PKB <i>per capita</i>	2,70	1,68	1,87
Odchylenie standardowe początkowego poziomu PKB <i>per capita</i>	38,75	30,37	38,75
Kowariancja	-87,81	-20,73	-60,85
Współczynnik korelacji	-0,84	-0,41	-0,84

Legenda: miarą siły korelacji jest współczynnik korelacji liniowej Pearsona. Obliczając ten współczynnik, nie uwzględniono Luksemburga ze względu na silną różnicę między poziomem PKB *per capita* w tym kraju a poziomem tego wskaźnika w pozostałych krajach lepiej rozwiniętych. Różnica ta sprawia, że kraj ten, zamieszkały przez ok. 0,5 mln mieszkańców, ma większy wpływ na kształtowanie się współczynnika korelacji niż pozostałe kraje lepiej rozwinięte, których liczba ludności wynosi ok. 320 mln.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z tabeli 1.

Głównym czynnikiem konwergencji są procesy wzrostu gospodarczego. W latach 2001-2013 roczne tempo wzrostu PKB *per capita* w krajach słabiej rozwiniętych było sześciokrotnie wyższe niż w krajach lepiej rozwiniętych. W rezultacie ich poziom PKB *per capita* zwiększył się w tym okresie z 45% średniej unijnej w 2000 r. do 65% tej średniej w 2013 r.

Zbliżaniu się poziomów rozwoju wewnątrz Unii sprzyjały także zmiany demograficzne. W badanym okresie w większości krajów słabiej rozwiniętych liczba ludności zmniejszyła się, np. na Litwie i Łotwie o 15,0%, a w Bułgarii i Rumunii o 11%. Natomiast w krajach lepiej rozwiniętych wystąpił wzrost liczby ludności, w tym w Luksemburgu o 24%, Irlandii o 21,5%, Belgii o 9%, Zjednoczonym Królestwie o 8,7%, we Francji o 8,6% oraz w Szwecji o 7,8% [Eurostat 05.03.2014].

Ponadto na procesy konwergencji w Unii Europejskiej silnie wpłynął kryzys gospodarczy i finansowy (por. [Borowiec 2013]). Jego skutkiem było nie tylko silne spowolnienie lub regres procesów „catching up” w krajach słabiej rozwiniętych, ale także silna dywergencja poziomów PKB *per capita* w krajach przejściowych. Spowolnienie procesów wyrównywania poziomów rozwoju odzwierciedlają współczynniki korelacji między tempem wzrostu PKB *per capita* a jego początkowym poziomem. W latach 2001-2007 ujemna wartość tego współczynnika wynosiła 0,84, natomiast w latach 2008-2013 0,41. PKB *per capita* w 2013 r. był niższy niż przed kryzysem o 23,4% w Grecji, o 15,6% na Cyprze, o 8,3% w Słowenii, o 8,1% w Hiszpanii oraz o 5,6% w Portugalii [Eurostat 11.04.2014].

3. Analiza regionalnego PKB *per capita*

Za miarę konwergencji regionalnej ogólnie uznaje się ujemną korelację między początkowym poziomem regionalnego PKB *per capita* a tempem jego wzrostu. Ponie-

waż baza danych regionalnych Eurostatu nie zawiera danych dotyczących tego drugiego wskaźnika, zastosowano inne podejście do badań nad tymi procesami, opierające się na wielostronnej analizie PKB *per capita* w regionach NUTS 2. Jej przedmiotem są następujące zagadnienia: a) klasyfikacja regionów z punktu widzenia poziomu ich PKB *per capita*; b) mediana zmian tego wskaźnika w poszczególnych grupach regionów; c) repartycja ludności Unii w zależności od poziomu regionalnego PKB *per capita*; d) dysproporcje w poziomie rozwoju różnych regionów. Regiony zostały sklasyfikowane według kategorii i grup (por. tab. 3).

Tabela 3. Klasyfikacja regionów w UE

Kategoria regionów	Grupa regionów	PKB <i>per capita</i> (w procentach średniej unijnej)
Regiony lepiej rozwinięte	grupa I (regiony najlepiej rozwinięte)	powyżej 149%
	grupa II (regiony najlepiej rozwinięte)	125-149%
	grupa III	100-124%
Regiony przejściowe	grupa IV	75-99%
Regiony słabiej rozwinięte (regiony konwergencji)	grupa V	50-74%
	grupa VI (regiony najsłabiej rozwinięte)	poniżej 50%

Źródło: opracowano na podstawie danych Eurostatu dotyczących poziomu regionalnego PKB *per capita*.

Tabela 4 przedstawia medianę zmian poziomu PKB *per capita* w latach 2000-2011 w poszczególnych grupach regionów (w procentach średniej unijnej). Regiony zostały sklasyfikowane na podstawie poziomu ich PKB *per capita* w 2000 r.

Mediana zmian tego wskaźnika w poszczególnych grupach regionów wskazuje ogólnie na występowanie procesów wyrównywania się poziomów rozwoju regionów w Unii Europejskiej. Jej wartość jest największa w regionach najsłabiej rozwiniętych, natomiast najmniejsza w regionach najsilniej rozwiniętych. Największy postęp w zmniejszaniu różnic w poziomie PKB *per capita* różnych regionów wystąpił w Estonii, na Litwie i Łotwie, w Rumunii i na Słowacji. Z wyjątkiem regionów Grecji, Włoch i Zjednoczonego Królestwa, różnice te zmniejszyły się także w pozostałych regionach konwergencji, aczkolwiek w mniejszym stopniu niż w regionach najsłabiej rozwiniętych. Procesy wyrównywania poziomów rozwoju nie wystąpiły jednak w większości regionów przejściowych, których PKB *per capita* obniżył się w stosunku do swojego średniego poziomu w Unii.

Ponieważ regiony są zróżnicowane pod względem liczebności populacji, tabela 5 przedstawia wyniki badań dotyczące repartycji ludności w zależności od poziomu regionalnego PKB *per capita*, mierzonej udziałem ludności poszczególnych kategorii i grup regionów w ludności UE.

Tabela 4. Mediana zmian względnego poziomu PKB *per capita* w regionach w latach 2000-2011 (w procentach PKB średniej unijnej)

Kraje	Grupa I	Grupa II	Grupa III	Grupa IV	Grupa V	Grupa VI
Kraje lepiej rozwinięte						
Luksemburg	21					
Niderlandy	-14,0	-6,5	-5,0	-2,0		
Austria	-18,0	1,0		-1,0		
Irlandia		-3,0		-1,0		
Dania		-1,0	-7,0	-8,0		
Szwecja	-4,0		-4,0			
Belgia	-35,0	-6,0	-2,5	-4,5		
Zjednoczone Królestwo	-10,0	-26,0	-15,0	-10,0	-6,0	
Niemcy	-4,5	5,0	-9,5	9,0		
Włochy	-22,0	-22,0	-11,6	-11,0	-9,0	
Finlandia	-8,0	-8,0	-2,5	3,0		
Francja	1,0	-1,0	-11,0	-11,0	5,5	
Kraje przejściowe						
Hiszpania		-7,0	-0,5	1,0	3,0	
Cypr				6,0		
Malta				-1,0		
Grecja			-21,5	-14,5	-7,0	
Portugalia			-8,0	-5,0	0,5	
Słowenia				5,0	3,0	
Kraje słabiej rozwinięte						
Czechy		32,0			5,0	
Węgry				27,0	7,0	4,5
Słowacja			77,0			18,0
Chorwacja					11,0	10,0
Polska					23,0	11,0
Estonia						24,0
Litwa						23,0
Łotwa						23,0
Bułgaria						9,5
Rumunia					65,0	18,0
Unia Europejska						
UE28	-8,0	-7,0	-4,0	-6,0	3,5	11,5

Legenda: komórki cieniowane: kolor jasnoszary – zmiany PKB *per capita* sprzyjające procesom dywergencji regionalnej, kolor ciemnoszary – zmiany PKB *per capita* sprzyjające procesom konwergencji regionalnej.

Źródło: opracowano na podstawie: [Eurostat 27.02.2014].

Tabela 5. Udział ludności poszczególnych kategorii i grup regionów w ludności Unii (w procentach ludności UE28)

Kategorie i grupy regionów	2000	2007	2011
Kategorie regionów			
Regiony lepiej rozwinięte	52,1	49,7	46,6
Regiony przejściowe	20,5	24,4	26,0
Regiony słabiej rozwinięte	27,4	25,9	27,4
Grupy regionów			
Grupa I	9,9	8,9	8,4
Grupa II	137	9,8	13,3
Grupa III	28,5	30,8	25,1
Grupa IV	20,5	24,4	26,0
Grupa V	12,8	15,9	20,3
Grupa VI	14,6	10,0	7,0

Źródło: opracowano na podstawie: [Eurostat 27.02.2014, 17.02.2014].

Zmiany w repartycji ludności potwierdzają, że procesy konwergencji zachodziły głównie w regionach najslabiej rozwiniętych. W istocie nie zmienił się udział regionów konwergencji w repartycji PKB *per capita*. W dodatku procesy zmniejszania się początkowego poziomu PKB *per capita* w regionach lepiej rozwiniętych spowodowały, że w 27 spośród tych regionów jego poziom w 2011 r. wynosił poniżej średniej unijnej. Wśród tych regionów jest 12 regionów francuskich i 10 regionów brytyjskich. W rezultacie udział ludności regionów przejściowych w ludności Unii zwiększył się z 20,5% w 2000 r. do 26,0% w 2011 r. Konwergencji poziomów rozwoju w regionach słabiej rozwiniętych towarzyszyła więc ich dywergencja w regionach przejściowych.

Tabela 6 zawiera wyniki badań w odniesieniu do dysproporcji w poziomach rozwoju różnych regionów. Dysproporcje te mierzy się za pomocą różnych wskaźników (por.: [Fiedor, Kociszewski (red.) 2010; Komisja Europejska 2010; Monfort 2008]). Za ich miarę przyjęto współczynnik dyspersji regionalnego PKB *per capita* Eurostatu oraz różnice w poziomach PKB *per capita* między regionami najlepiej rozwiniętymi i regionami konwergencji oraz między 25 najbogatszymi i 25 najbiedniejszymi regionami Unii Europejskiej.

Wnioski wynikające z analizy wskaźników dysproporcji w poziomie rozwoju różnych regionów UE w latach 2000-2011 są następujące:

- Wewnątrz Unii zmniejszają się dysproporcje w poziomie rozwoju regionów. Współczynnik dyspersji regionalnego PKB *per capita* obniżył się o ponad 4 punkty procentowe PKB *per capita* UE28.
- Procesy konwergencji regionalnej wystąpiły głównie w regionach słabiej rozwiniętych. Poziom PKB *per capita* w tych regionach zwiększył się o 11 punktów procentowych w stosunku do średniej unijnej. Procesami tymi nie zostały jednak objęte wszystkie regiony. W słabiej rozwiniętych regionach Grecji, Włoch i Por-

Tabela 6. Dysproporcje w poziomach rozwoju regionów w Unii Europejskiej

Wyszczególnienie	2000	2007	2011
Dyspersja regionalnego PKB <i>per capita</i> (SSN, UE28=100)			
Współczynnik dyspersji regionalnego PKB <i>per capita</i> (w procentach PKB <i>per capita</i> UE28)	32,79	29,83	28,56
Dyspersja regionalnego PKB <i>per capita</i> (w SSN)	6 230	7 430	7 170
Konwergencja poziomów PKB <i>per capita</i> w regionach konwergencji i regionach przejściowych			
PKB <i>per capita</i> regionów konwergencji (SSN, UE28=100)	47	58	58
PKB <i>per capita</i> regionów przejściowych (SSN, UE28=100)	82	89	85
PKB <i>per capita</i> w UE28 (w SSN)	19 000	24 900	25 100
Różnica w poziomie PKB <i>per capita</i> w SSN między UE a regionami konwergencji	10 100	10 500	10 500
Różnica w poziomie PKB <i>per capita</i> w SSN między UE a regionami przejściowymi	3 500	2 900	5 500
Dysproporcje w poziomach PKB <i>per capita</i> między regionami konwergencji a regionami najlepiej rozwiniętymi			
PKB <i>per capita</i> regionów najlepiej rozwiniętych (SSN, UE28=100)	155	155	151
PKB <i>per capita</i> regionów konwergencji (SSN, UE28=100)	47	58	58
Różnica w poziomach PKB <i>per capita</i> między regionami (w procentach średniej unijnej)	108	97	93
PKB <i>per capita</i> regionów najlepiej rozwiniętych (w SSN)	29 400	38 600	37 900
PKB <i>per capita</i> regionów konwergencji (w SSN)	8 900	14 400	14 600
Różnica w poziomach PKB <i>per capita</i> między regionami (w SSN)	20 500	24 200	23 300
Dysproporcje w poziomach PKB <i>per capita</i> między najbogatszymi i najbiedniejszymi regionami			
PKB <i>per capita</i> 25 najbogatszych regionów (SSN, UE28=100)	174	172	168
PKB <i>per capita</i> 25 najbiedniejszych regionów (SSN, UE28=100)	30	39	40
Różnica w poziomach PKB <i>per capita</i> regionów (w procentach średniej unijnej)	144	133	128
PKB <i>per capita</i> 25 najbogatszych regionów (w SSN)	33 100	42 800	42 200
PKB <i>per capita</i> 25 najbiedniejszych regionów (w SSN)	5 700	9 700	10 000
Różnica w poziomach PKB <i>per capita</i> regionów (w SSN)	27 400	33 100	32 200

Legenda: dane dotyczące poziomu PKB *per capita* grup regionów są średnimi ważonymi. Wagami są udziały ludności danego regionu w liczbie ludności odpowiedniej grupy regionów. Współczynnik dyspersji Eurostatu jest średnią arytmetyczną ważoną odchyłeń poziomu regionalnego PKB *per capita* (SSN, UE28=100) od średniej unijnej. Wagami są udziały ludności poszczególnych regionów w ludności UE.

Źródło: opracowano na podstawie: [Eurostat 27.02.2014, 17.02.2014].

tugalii poziom PKB *per capita* nawet się obniżył. Wystąpiła więc dywergencja regionalna. Natomiast w regionach przejściowych umiarkowanej konwergencji poziomów PKB *per capita* w latach 2000-2007 towarzyszyła silna ich dywergencja w latach następnych.

- Zmniejszaniu się dyspersji regionalnego PKB *per capita* w Unii towarzyszy znacznie silniejszy proces zmniejszania stopnia zacofania gospodarczego regio-

nów słabiej rozwiniętych. Różnice w poziomie PKB *per capita* istotnie zmniejszyły się, i to zarówno między regionami konwergencji a regionami najlepiej rozwiniętymi, jak i między regionami najbogatszymi i najbiedniejszymi.

- W latach 2000-2007 konwergencji względnego poziomu PKB *per capita* nie towarzyszyła jednak konwergencja absolutna. Różnice w poziomie PKB *per capita* w SSN zwiększyły się zarówno między regionami najlepiej i najslabiej rozwiniętymi, jak i między regionami najbogatszymi i regionami najbiedniejszymi. Stanowiły one równowartość 25,7% PKB *per capita* regionów konwergencji i 58,5% PKB *per capita* regionów najbiedniejszych. Zwiększyła się też dyspersja regionalnego PKB *per capita* w SSN.
- Siłą sprawczą umiarkowanej konwergencji względnego i absolutnego poziomu regionalnego PKB *per capita* w latach 2008-2011 nie były procesy wzrostu gospodarczego w regionach słabiej rozwiniętych, lecz spadek PKB *per capita* w większości regionów lepiej rozwiniętych. W warunkach silnej globalizacji rynków regiony te z natury rzeczy są bardziej narażone na wstrząsy makroekonomiczne i finansowe.
- Poprawa konwergencji absolutnej w poziomie regionalnego PKB *per capita* podczas kryzysu gospodarczego i finansowego była jednak znacznie słabsza od jego absolutnej dywergencji w latach 2000-2007. W efekcie w latach 2000-2011 zwiększyły się bezwzględne różnice w poziomach PKB *per capita* między regionami. W odniesieniu do dyspersji tego wskaźnika wynosiły one 3,75% PKB *per capita* UE28 w 2011 r., w odniesieniu do różnic w poziomie PKB *per capita* między regionami najlepiej rozwiniętymi a regionami konwergencji – 5,5% PKB *per capita* regionów konwergencji, w odniesieniu zaś do różnic w poziomie PKB *per capita* między regionami najbogatszymi a regionami najbiedniejszymi – 48% PKB *per capita* regionów najbiedniejszych.

4. Zakończenie

Badania empiryczne potwierdzają, zgodnie zresztą z założeniami neoklasycznej teorii wzrostu gospodarczego, występowanie konwergencji regionalnej w Unii Europejskiej w latach 2000-2011. Przede wszystkim z badań tych wynika, że istnieje ujemna korelacja między początkowym poziomem PKB *per capita* a tempem jego wzrostu w państwach członkowskich. W rezultacie zmniejszyły się dysproporcje w poziomie rozwoju różnych regionów, zwłaszcza między regionami słabiej i silniej rozwiniętymi. Procesami tymi nie zostały jednak objęte słabiej rozwinięte regiony Grecji, Włoch i Portugalii, w których wystąpiły procesy dywergencji regionalnej. Podobne procesy wystąpiły w większości regionów przejściowych.

Ocena procesów konwergencji i dywergencji regionalnej w Unii Europejskiej została przeprowadzona na podstawie danych dotyczących zmian poziomu regionalnego PKB *per capita* w latach 2000-2011. Wyniki analizy dynamiki i poziomu krajowego PKB *per capita* w latach 2012-2013 potwierdzają występowanie tych

dwóch przeciwstawnych procesów – konwergencji w regionach Europy Środkowej i Wschodniej oraz dywergencji w regionach Europy Południowej – na Cyprze, w Grecji, we Włoszech, w Hiszpanii i Portugalii.

Literatura

- Barro R., Sala-i-Martin X., 1992, *Convergence*, Journal of Political Economy, vol. 100, s. 223-251.
- Borowiec J., 2013, *Skutki kryzysu gospodarczego dla procesów konwergencji regionalnej w UE*, [w:] Małuszyńska E. (red.), *Dynamika, cele i polityka zintegrowanego rozwoju regionów. Perspektywa europejska*, Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań, s. 33-46.
- Fiedor B., Kociszewski K. (red.), 2010, *Ekonomia rozwoju*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław.
- Komisja Europejska, 2010, *Inwestowanie w przyszłość Europy. Piąty raport na temat spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej*, Urząd Publikacji Unii Europejskiej, Luksemburg.
- Mankiw N., Romer D., Weil D., 1992, *A contribution to the empirics of economic growth*, Quarterly Journal of Economics, vol. 107, s. 407-437.
- Monfort P., 2008, *Convergence of EU regions. Measures and evolution*, European Union, Regional Policy, Working papers no. 1.
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006, Dz. Urz. UE L 347 z 20.12.2013.
- Sala-i-Martin X., 1996, *Regional cohesion: evidence and the theories of regional growth and convergence*, European Economic Review, vol. 40, s. 1325-1352.
- Solow R., 1956, *A contribution to the theory of economic growth*, Quarterly Journal of Economics, vol. 87, no. 1, s. 65-94.
- Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, Dz. Urz. UE C 326 z 26.10.2012.

Źródła internetowe

- <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/print.do?print=true> (05.03.2014, 10.04.2014, 11.04.2014).
- http://ec.europa.eu/economy_finance/ameco/user/serie/RersultSerie.cfm (25.02.2014).
- <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&pcode=tgs00006> (17.02.2014, 27.02.2014).

REGIONAL CONVERGENCE IN THE EUROPEAN UNION

Summary: The purpose of this article is to present the processes of regional convergence in the EU in the period 2000-2011 and their evaluation in terms of reducing disparities between the levels of development of various regions. The study used a comparative analysis of national and regional GDP *per capita*, using different statistical methods – descriptive statistics, analysis of the dynamics and correlation analysis. The research confirms the presence of regional convergence in the EU. There is a negative correlation between the initial levels and the growth of GDP *per capita* in the Member States. As a result regional disparities decreased in the level of GDP *per capita*, especially among the least and more developed regions. However, the processes of regional convergence have not occurred in some less developed regions and phasing-out regions.

Keywords: cohesion policy, European Union, regional convergence.